

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀՈԴՎԱԾՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

10 (01)

ԵՐԵՎԱՆ
2019

ՀՏԴ 001
ԳՄԴ 72
Ե 744

Գլխավոր խմբագիր՝
Բիշարյան Հեղինե, մանկավարժական գիտ. թեկնածու

Խմբագրական խորհուրդ

Գևորգյան Հ., ֆիզ.-մաթ. գիտ. թեկնածու, դոցենտ
Գևորգյան Ս., տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Վահանյան Գ., տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Կիրակոսյան Ն., տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ
Շահրամ Խալիլ Նեզհադ տնտեսագիտության թեկնածու
Հայրապետյան Վ., տեխնիկական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր
Մելիքյան Վ., տեխնիկական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ
Խաչատրյան Ա., իրավագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր
Հովհաննիսյան Լ., իրավագիտության թեկնածու, դոցենտ
Շահգեղյան Մ., քաղաքագիտության թեկնածու
Աբրահամյան Հ., պատմական գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր
Եսոյան Մ., պատմական գիտ. թեկնածու
Նալչաջյան Կ., հոգեբանական գիտ. թեկնածու, դոցենտ
Մանասյան Գ., աշխարհագրական գիտ. թեկնածու, դոցենտ
Մանուկյան Ա., մանկավարժական գիտ. թեկնածու, ասիստենտ
Առաքելյան Ս., բանասիրական գիտ. թեկնածու

Ե 744 **Եվրոպական համալսարան**: Գիտ. հոդվածների ժող./ ԵՀ.

Գլխ. խմբ.՝ Հ. Բիշարյան, – Եր.: «ԵՀ» հրատ., 2019: Գիրք 10(01) – 400 էջ:

Ժողովածուն ընդգրկում է տնտեսագիտության, կառավարման, իրավագիտության, հոգեբանության, լեզվաբանության, քաղաքագիտության, պատմության, ինֆորմատիկայի, զբոսաշրջության տարբեր ոլորտների հրատարակված հոդվածները նվիրված հոդվածներ: Ներկայացված հետազոտությունների արդյունքները կարող են օգտակար լինել համապատասխան բնագավառներում զբաղված մասնագետների, ասպիրանտների, հայրերի, ինչպես նաև գիտության նորագույն նվաճումներով հետաքրքրվող անձանց:

ЕВРОПЕЙСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ: СБОРНИК НАУЧНЫХ ТРУДОВ
EUROPEAN UNIVERSITY: COLLECTION OF SCIENTIFIC ARTICLES

ՀՏԴ 001
ԳՄԴ 72

ISBN 978-99941-2-609-5

© Եվրոպական համալսարանի հրատարակչություն, 2019
© Publishing of European University, 2019

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ՍՏՎԵՐԱՅԻՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՀԱՐԿԱՅԻՆ ՄԱՐՄՆԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒՅԹՆԵՐԻ ԱՆԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Մհեր Ֆրանգուլյան

ԵՀ, Տնտեսագիտության և կառավարման ամբիոն, հայցորդ
mherfrangulyan1987@gmail.com, +374 77 376850

Ուսումնասիրելով ՀՀ-ում հարկային մարմնի գործառույթները, ընդհանուր առմամբ կարելի է պնդել, որ դրանք միտված են հարկային մարմնի գլխավոր առաքելության՝ պետական բյուջեի եկամուտների ապահովման, իրականացմանը: Այս տեսանկյունից, հարկային մարմնի գրեթե բոլոր գործառույթները շարժառի անտեսում են ստվերային տնտեսության առկայությունը՝ գերնպատակ սահմանելով եկամուտների հավաքագրումը: Արդյունքում հարկային մարմնի գործառույթների իրականացումը ոչ միայն չի նպաստում ստվերային տնտեսության կրճատմանը, այլև գործառույթների անարդյունավետ գնահատման հետևանքով ի հայտ են գալիս մի շարք պատճառներ, որոնք հարկ վճարողներին ստիպում են հայտնվել ստվերում:

Հիմնաբառեր. հարկային քաղաքականություն, հարկային ծառայողներ, ստվերային տնտեսություն, հարկային եկամուտների ապահովում, հարկային մարմնի առաքելություն, հարկային մարմնի գործառույթներ, հարկային հսկողություն:

Գաղտնիք չէ, որ ցանկացած պետության տնտեսական զարգացման կարևորագույն խոչընդոտներից մեկը ստվերային տնտեսության առկայությունն է: Խոսելով ստվերային տնտեսության մասին՝ տնտեսության վերաբերյալ քիչ թե շատ գաղափար ունեցող յուրաքանչյուր անձ նախ և առաջ իր ուշադրությունը կենտրոնացնում է պետության հարկային քաղաքականության վրա: Սա պատահական չէ և պայմանավորված է հարկեր - ՀՆԱ այն ուղիղ կապով, որին ժամանակին անդրադարձել է հայտնի տնտեսագետ Լաֆերը: Վերջինս պնդում էր, որ տնտեսության մեջ հարկային բեռի անընդհատ բարձրացումը ի վերջո հանգեցնելու է կա՛մ տնտեսության կրճատմանը կա՛մ ստվերային տնտեսության առաջացմանը: Սա փաստ է, որը առանձնակի ու-

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

շաղիբության պետք է արժանանա ցանկացած պետության կողմից՝ տնտեսական քաղաքականության իրականացման ժամանակ:

Ստվերային տնտեսության գոյությունը կարևորագույն հիմնախնդիր է ցանկացած պետության համար, որի կրճատման արդյունավետ տարբերակների որոնմամբ էլ պայմանավորված է թեմայի արդիականությունն ու հրապատությունը:

Տնտեսության մեջ ստվերային տնտեսության առկայությունը որպես տնտեսական զարգացման կարևորագույն խոչընդոտ և հիմնախնդիր դիտարկելիս՝ յուրաքանչյուր պետության համար առաջնահերթ ուսումնասիրության կենտրոնում են հայտնվում այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են ստվերային տնտեսության մասշտաբների գնահատումը և ստվերային տնտեսության առաջացման պատճառների բացահայտումը: Այլ կերպ ասած, հիմնախնդրի վերաբերյալ ամբողջական պատկերացում կազմելու և լուծման արդյունավետ տարբերակներ որոնելու նպատակով՝ նախ և առաջ անհրաժեշտ է օբյեկտիվ պատկերացում կազմել հիմնախնդրի մասշտաբների և դրա առաջացման պատճառների վերաբերյալ: Այս համատեքստում կարելի է պնդել, որ միայն ստվերային տնտեսության առաջացման պատճառների բացահայտման միջոցով պետությունը կարող է մշակել միջոցառումների այնպիսի համակարգը, որը կբացառի ստվերային տնտեսության գոյության հիմքերն ու կնպաստի դրա մասշտաբների կրճատմանը:

Եվ չնայած, որ ստվերային տնտեսության մասշտաբների գնահատումը բարդ գործընթաց է, իսկ գնահատման արդյունքում ստացված ցուցանիշները կարող են ճշգրիտ չարտահայտել ստվերի իրական չափը, այնուամենայնիվ, միջազգային մի շարք կազմակերպություններ մշակել են մեթոդների մի ամբողջություն, որոնք շնորհիվ կարողանում են գնահատել տարբեր երկրներում առկա ստվերային տնտեսության մասշտաբները: Այլ է պատկերը ստվերային տնտեսության առաջացման պատճառների հարցում: Այլ կերպ ասած, եթե ինչ-որ տեսանկյունից հնարավոր է գտնել ստվերային տնտեսության գնահատման ընդհանրացված մեխանիզմներ և մեթոդներ, որոնք կիրառելի կլինեն գրեթե բոլոր երկրների համար, ապա ստվերի առաջացման պատճառները տարբեր են և կախված են տվյալ երկրի ազգային առանձնահատկություններից: Ահա թե ինչու, ստվերային տնտեսություն ունե-

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ցող յուրաքանչյուր երկրի համար ստվերային տնտեսության մասշտաբների գնահատումից զատ, առանձնահատուկ նշանակություն ունի ստվերի առաջացման պատճառների բացահայտումը:

Համաձայն Արժույթի միջազգային հիմնադրամի (ԱՄՀ) կողմից 2018թ.-ի հունվարին հրապարակված փաստաթղթի՝ Հայաստանի Հանրապետությունում 1991-2015թթ.-ներին ստվերային տնտեսության միջին ցուցանիշը գնահատվել է 42,6% [7]: Առավել ուշագրավ է հատկապես այն հանգամանքը, որ 1991թ.-ից մինչև 2015թ.-ը ընկած 25-ամյա ժամանակահատվածում ստվերային տնտեսության գնահատականը ենթարկվել է աննշան փոփոխությունների՝ տատանվելով միջին ցուցանիշի շրջակայքում: Սա փաստում է այն մասին, որ անկախացումից ի վեր Հայաստանում տնտեսության գրեթե կեսը գտնվում է ստվերի մեջ, իսկ հարկային քաղաքականության գործիքները եղել են նարդյունավետ, քանի որ չեն նպաստել ստվերային տնտեսության կրճատմանը: Դեռ ավելին, ստվերային տնտեսության նման բարձր ցուցանիշը հիմքեր է տալիս կարծելու, որ հարկային քաղաքականության տեսանկյունից լիազոր մարմնի՝ հարկային մարմնի, գործառույթները չեն ենթարկվել արդարացի և օբյեկտիվ գնահատականի, չեն բացահայտվել այդ գործառույթների անարդյունավետության պատճառները, միջոցառումներ չեն մշակվել թերությունների հայտնաբերման և դրանց շտկման ուղղությամբ: Իսկ որպես արդյունք, հարկային մարմնի գործառույթների անարդյունավետ գնահատումը հնարավորություն չի տվել բացահայտել և համապատասխան գնահատականի արժանացնել ստվերային տնտեսության առաջացման պատճառները: Այլ կերպ ասած, հարկային մարմնի գործառույթների գնահատումը եղել է անարդյունավետ, քանի որ չեն հայտնաբերվել այն բոլոր պատճառները, որոնց առկայության պարագայում մարդիկ կամա թե ակամա հայտնվել են ստվերում, թաքցրել են իրենց տնտեսական գործունեության ցուցանիշները և այլն: Ահա թե ինչու, այս տեսանկյունից, կարելի է պնդել, որ ստվերային տնտեսությունը արդյունք է հարկային մարմնի գործառույթների անարդյունավետ գնահատման:

ՀՀ-ում հարկային մարմնի գործառույթների գնահատման մասին խոսելիս՝ կարիք կա վերլուծության ենթարկել ՀՀ հարկային մարմնի կողմից իրականացվող գործառույթները, բացահայտել դրանց իրականացման արդյունքում առաջացող բացասական հետևանքները, ո-

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

րոնք էլ հենց առիթ են հանդիսանում ստվերային տնտեսության պատճառների ի հայտ գալուն և հետևաբար ստվերային տնտեսության առաջացմանը: Ահա այդ իսկ պատճառով փորձենք քննարկել հարկային մարմնի մի շարք գործառույթներ, որոնց իրականացման, ոչ համարժեք ու աննարդունավետ գնահատման արդյունքում ի հայտ են գալիս ստվերային տնտեսության առաջացման ռիսկեր:

ՀՀ-ում հարկային մարմնի՝ ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտեի (ՀՀ ՊԵԿ), գործառույթները սահմանվում են ՀՀ ՊԵԿ կանոնադրությամբ, որը հաստատվում է ՀՀ Կառավարության կողմից [8]: Մասնավորապես ՀՀ ՊԵԿ կանոնադրությամբ է սահմանվում ՀՀ ՊԵԿ նպատակները, խնդիրներն ու գործառույթները: Եվ չնայած, որ ՀՀ ՊԵԿ վերոնշյալ կանոնադրությամբ սահմանվում են բազմաթիվ գործառույթներ, այնուամենայնիվ, փորձենք վերլուծել մի շարք գործառույթներ, որոնց իրականացումը ուղիղ կապվածություն ունի ստվերային տնտեսության առաջացման պատճառների հետ: Մասնավորապես ՀՀ ՊԵԿ գործառույթների շարքից կարելի է առանձնացնել նմանատիպ երեք գործառույթ.

- ✓ Պետական հարկերի և վճարների հավաքագրման կազմակերպումը, ինչպես նաև հարկային մարմնի կողմից վերահսկվող եկամուտների հաշվառումը:
- ✓ Հարկ վճարողների նկատմամբ օրենքով սահմանված կարգով հսկողության իրականացումը:
- ✓ Հարկային և մաքսային հարաբերությունները կարգավորող իրավական ակտերի վերաբերյալ հանրային իրազեկումը:

Պետական հարկերի և վճարների հավաքագրման կազմակերպման գործառույթի իրականացումը ուղղակիորեն կապված է ՀՀ ՊԵԿ առաքելության հետ [9]: Մասնավորապես այս գործառույթի իրականացումը նպատակ ունի նպաստել ՀՀ պետական բյուջեի եկամուտների ապահովման առաքելության իրականացմանը: Այլ կերպ ասած, պարզ երևում է, որ, պետական բյուջեի եկամուտների ապահովման առաքելությունը առաջնահերթություն համարելով, հարկային մարմինը հարկերի հավաքագրման կազմակերպման գործառույթի իրականացման նպատակով կամա թե ակամա ստիպված է կիրառել այնպիսի մեթոդներ ու մեխանիզմներ, որոնք միտված են այդ եկամուտների ապահովմանը: Դեռ ավելին, պարզելու համար թե ինչքանով է իրա-

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

կանացվել ՀՀ ՊԵԿ առաքելությունը և որքանով են ճիշտ կազմակերպվել հարկերի հավաքագրման աշխատանքները ու ովքեր են թերացել իրենց աշխատանքում, հարկային մարմինը ուզած թե չուզած հարկային ծառայողների գնահատման չափանիշներից մեկը պետք է սահմանի հարկերի հավաքագրման ցուցանիշը: Ցուցանիշ, որը ցույց կտա, թե տվյալ գործառույթով զբաղված հարկային ծառայողներից յուրաքանչյուրը որքանով է ապահովել համամասնորեն իրեն հանձնարարված պետական եկամուտների հավաքագրումը: Այս համատեքստում ակնհայտ է, որ հարկերի հավաքագրման կազմակերպման գործառույթ իրականացնող հարկային ծառայողի աշխատանքը ամբողջությամբ պետք է միտված լինի «ամեն գնով» հարկային եկամուտների ապահովմանը: Սա առավել տեսանելի է, երբ գործառույթի իրականացումը փորձ է արվում դիտել պետական ապարատում տեղի ունեցող կրճատումների ֆոնի ներքո: Մասնավորապես, քանի որ պետական ապարատի կրճատումների ժամանակ շատ հաճախ հիմք է ընդունվում այն ցուցանիշը, թե որքանով է հարկային ծառայողը իրականացրել իրեն վերապահված գործառույթները, ապա հարկերի հավաքագրման գործառույթ իրականացնող հարկային ծառայողին այլ ելք չի մնում, քան «ամեն գնով» ապահովել հարկային եկամուտների հավաքագրումը: Առաջին հայացքից արդյունավետ թվացող, հարկերի հավաքագրման կամակերպման գործառույթի նման կերպ իրականացումը, ունի բացասական ազդեցություն ստվերային տնտեսության տեսանկյունից: Այլ կերպ ասած, հարկային եկամուտների ապահովման առաքելությանը միտված գործառույթը ի սկզբանե անտեսում է ստվերային տնտեսության գործոնը: Հարկերի հավաքագրման կազմակերպման գործառույթի տեսանկյունից կարևորվում է դրանց հավաքագրումը և ոչ թե ստվերի կրճատման արդյունքում դրանց ավելացումը: Գործառույթի նման կերպ իրականացման ապացույցը տարիներ շարունակ ստվերի 42,6 տոկոս ցուցանիշն է և պետական բյուջեի եկամուտների գրեթե 30 տոկոսի չափով, տարբեր աղբյուրներում հրապարակված հարկային եկամուտների գերավճարների ցուցանիշը: Այս ցուցանիշների մեծությունը թույլ է տալիս ենթադրել, որ հարկային եկամուտների ապահովումը որպես առաքելություն իրականացվել է գերավճարների առաջացման հաշվին, իսկ ստվերային տնտեսության կրճատման խնդիրները մղվել են երկրորդական պլան:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Հարկ վճարողների նկատմամբ օրենքով սահմանված կարգով հսկողության իրականացման գործառույթը իրենից ենթադրում է հարկային ստուգումների իրականացում, որի արդյունքում առաջադրվում են տուգանքներ: Այս գործառույթի արդյունավետությունը գնահատելու համար անհրաժեշտ է պարզել ստուգման արդյունքների կապը ստվերային տնտեսության կրճատման հետ: Այս նպատակով փորձենք վերլուծության ենթարկել հարկային ստուգումների վերաբերյալ ՀՀ ՊԵԿ հրապարակած հաշվետվությունները [10]: Համաձայն այդ հաշվետվությունների, ՀՀ ՊԵԿ հարկային մարմնի կողմից տարեկան իրականացվում է 7000-10000 ստուգում, որոնց գրեթե 70-73 տոկոսը հսկիչ-դրամարկղային մեքենաների կիրառման ճշտության ստուգում է¹: Մասնավորապես, համաձայն 2018թ.-ի ընթացքում ՀՀ ՊԵԿ հարկային մարմնի կողմից իրականացված (ավարտված) ստուգումների և ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հաշվետվության, 10615 ստուգումներից 7608 ստուգումները հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառման ճշտության ստուգումներ են, որոնք կազմում են ընդհանուր ստուգումների 71,6 տոկոսը: Ընդ որում հատկանշական է նաև այն հանգամանքը, որ, հաշվի առնելով ՀՀ հարկային օրենսգրքով հսկիչ դրամարկղային մեքենաների կիրառման ստուգումների համար սահմանված տուգանքի չափը, պարզ է դառնում, որ ընդհանուր ստուգումների 70 տոկոսը հանդիսացող հսկիչ դրամարկղային մեքենաների ստուգումների արդյունքում առաջադրված ընդհանուր տուգանքի գումարը չի կարող գերազանցել 2 մլրդ դրամը, որը կազմում է պետական բյուջեի եկամուտների մոտ 0,1 տոկոսը: Այս ցուցանիշների համադրումից պարզ է դառնում, որ հարկային հսկողության նպատակով իրականացված ստուգումների գերակշիռ մասը նպատակ չունի նպաստել հարկային եկամուտների հավաքագրմանը, քանի որ հարկային եկամուտների մեջ շատ չնչին մաս են կազմում: Սակայն որքանով է այն նպաստում ստվերային տնտեսության կրճատմանը: Այս տեսանկյունից ՀՀ ՊԵԿ հարկային մարմնի կողմից իրականացված (ավարտված) ստուգումների և ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հաշվետվությունների համադրությունից պարզ է դառնում, որ հարկային ստուգումների, հատկապես հսկիչ-դրամարկղային մեքենաների կիրառման

¹ Ստուգումների առանձնացումը կատարվել է ըստ ստուգման հիմքերի և խախտված իրավական ակտերի հոդվածների վերաբերյալ նշումի:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ճշտության ստուգումների, մոտ 40-50 տոկոսը տարբեր տարիների ընթացքում իրականացվել է նույն տնտեսվարող սուբյեկտների մոտ: Տպավորություն է ստեղծվում, որ ՀՀ-ում գրանցված հարկ վճարողների մոտ 5-10 տոկոսը միշտ գտնվում է ստվերում և մեկանգամյա ստուգում իրականացնելուց հետո չի փոխում իր վարքը, այլ շարունակում է գործել ստվերում, քանի որ տարիների ընթացքում ստուգումների կեսը իրականացվում է հենց նրանց մոտ: Սա այն պարագայում, երբ ստվերային տնտեսության վերաբերյալ միջազգային կազմակերպությունների գնահատականը կազմում է մոտ 42,6 տոկոս: Այս համատեքստում կարելի է ենթադրել, որ հարկային հսկողության գործառույթը ամենևին էլ միտված չէ ստվերային տնտեսության կրճատմանը, այլ նպատակ ունի միայն որպես գործառույթ իրականացմանը: Պատկերը էլ ավելի հստակ է դառնում, երբ հսկողական գործառույթ իրականացնող հարկային ծառայողի աշխատանքի գնահատական է ընտրվում ստուգումների իրականացումն ու դրա արդյունքում խախտումների հայտնաբերում: Այլ կերպ ասած, միանգամայն պարզ է, որ հսկողական գործառույթ կատարող հարկային ծառայողի աշխատանքի գնահատման նպատակով, հարկային մարմինը կամա թե ակամա ստիպված է գնահատման ցուցանիշ սահմանել իրականացված ստուգումների քանակն ու դրա արդյունքում խախտումների հայտնաբերումը: Այս տեսանկյունից, հսկողական գործառույթ իրականացնող ծառայողին այլ բան չի մնում, քան անտեսել ստվերային տնտեսության գործոնն ու «լծվել ամեն գնով ստուգումների ցուցանիշը ապահովելու գործին»:

Հարկային և մաքսային հարաբերությունները կարգավորող իրավական ակտերի վերաբերյալ հանրային իրազեկման գործառույթը ենթադրում է հարկ վճարողների կողմից իրավական ակտերի խախտման դեպքերի կանխարգելում: Ենթադրվում է, որ այս գործառույթի միջոցով հարկային և մաքսային մարմինները պետք է հնարավորինս տեղեկացնեն և զգուշացնեն հարկ վճարողներին խախտումների վերաբերյալ՝ թույլ չտալով և ետ պահելով նրանց խախտում կատարելուց: Շատ հաճախ կանխարգելման և իրազեկման միջոցառումները կարող են առավել արդյունավետ լինել, քան խախտման արդյունքում տուգանքների նշանակումը: Սակայն իրականում ՀՀ հարկային օրենսգրքում առկա որոշ դրույթները ոչ միայն հստակ չեն, այլև հայտնի

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

չեն քաղաքացիներից շատերին: Մասնավորապես մեկ տարվա ընթացքում քաղաքացու կողմից երկու և ավելի գույքի օտարման դեպքում հարկերի վճարման օրենսդրական դրույթը մինչ գործարքի կատարումը անհայտ է շատ քաղաքացիների: Ընդ որում շատ հաճախ հարկման այս դաշտում հայտնվում են այնպիսի քաղաքացիներ, որոնք օտարման գործարքները իրականացրել են կարիքից դրդված: Ահա թե ինչու որոշ դեպքերում հարկ վճարողները, մի կողմից ելնելով հարկային ծանր բեռից, իսկ մյուս կողմից իրազեկվածության ցածր մակարդակից, ստիպված հայտնվում են ստվերում, իսկ, հարկի մասին տեղեկանալով, անակնկալի են գալիս ու փորձում են թաքցնել գործարքների իրական շրջանառությունը: Հարկ վճարողների կողմից ստվերում հայտնվելու վարքագիծ է դրսևորվում նաև նոր բիզնես գործունեություն ծավալելու ժամանակ: Մի կողմից հարկ վճարողի պետական գրանցման հետ կապված անտեղյակությունը, ու հարկ վճարողի հաշվառման հետ կապված փաստաթղթերի բարդությունը, մյուս կողմից նոր ստեղծվող բիզնեսի նկատմամբ անորոշությունն ու օրենսդրությամբ նոր ստեղծվող բիզնեսի նկատմամբ արտոնությունների բացակայությունը, հարկ վճարողներից շատերին ստիպում են ուզած թե չուզած հայտնվել ստվերում:

Ընդհանուր առմամբ, չնայած, որ ստվերային տնտեսության գոյությանը նպաստող պատճառները բազմաթիվ են, այնուամենայնիվ ՀՀ-ում մեծ հաշվով դրանք արդյունք են հարկային մարմնի գործառույթների անարդյունավետ գնահատման:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. IMF Working Paper, Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?, Prepared by Leandro Medina and Friedrich Schneider, 2018 International Monetary Fund, WP/18/17
2. «ՀՀ ՊԵԿ կանոնադրությունը հաստատելու վերաբերյալ» ՀՀ վարչապետի 2018թ.-ի հունիսի 11-ի N 702-L որոշում
3. ՀՀ ՊԵԿ առաքելություն, <http://www.petekamutner.am/as.aspx?itn=asMission>
4. 2018թ.-ի ընթացքում ՀՀ ՊԵԿ հարկային մարմնի կողմից իրականացված (ավարտված) ստուգումների և ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հաշվետվություն, <http://www.petekamutner.am>

5. 2017թ.-ի ընթացքում ՀՀ ՊԵԿ հարկային մարմնի կողմից իրականացված (ավարտված) ստուգումների և ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հաշվետվություն, <http://www.petekamutner.am>
6. 2016թ.-ի ընթացքում ՀՀ ՊԵԿ հարկային մարմնի կողմից իրականացված (ավարտված) ստուգումների և ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հաշվետվություն, <http://www.petekamutner.am>
7. IMF Working Paper, Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years?, Prepared by Leandro Medina and Friedrich Schneider, 2018 International Monetary Fund, WP/18/17
8. «ՀՀ ՊԵԿ կանոնադրությունը հաստատելու վերաբերյալ» ՀՀ վարչապետի 2018թ.-ի հունիսի 11-ի N 702-Լ որոշում
9. ՀՀ ՊԵԿ առաքելություն, <http://www.petekamutner.am/as.aspx?itn=asMission>
10. ՀՀ ՊԵԿ հարկային մարմնի կողմից իրականացված (ավարտված) ստուգումների և ուսումնասիրությունների վերաբերյալ հաշվետվություն, <http://www.petekamutner.am>

SHADOW ECONOMY AS A RESULT OF THE INEFFECTIVE ASSESSMENT OF THE TAX SERVICE' FUNCTIONS

Mher Frangulyan

EU, Chair of Economics and Management, Researcher

By studying the tax service functions in Armenia, in general, it can be argued that they are aimed at ensuring the main mission of the tax service, such as to provide incomes to the national budget. From this point of view, almost all the functions of the tax service often ignore the existence of a shadow economy. They aim to provide tax incomes. As a result, the implementation of the tax service functions does not contribute to the reduction of the shadow economy. In this case, the ineffective assessment of the functions creates many conditions which force taxpayers to operate in the shadow economy.

Keywords: tax policy, tax servants, shadow economy, the effectiveness of tax policy, the mission of tax service, the functions of tax service.

ТЕНЕВАЯ ЭКОНОМИКА КАК РЕЗУЛЬТАТ НЕЭФФЕКТИВНОЙ
ОЦЕНКИ ФУНКЦИЙ НАЛОГОВОЙ СЛУЖБЫ

Мгер Франгулян

ЕУ, кафедра Экономики и управления, соискатель

Исследуя функции налоговой службы в Армении, в целом можно утверждать, что они направлены на обеспечение основной миссии налоговой службы, такой как обеспечение доходов национального бюджета. С этой точки зрения почти все функции налоговой службы часто игнорируют существование теневой экономики. Целью функций является предоставление налоговых доходов. В результате реализация функций налоговой службы не способствует сокращению теневой экономики. В этом случае неэффективная оценка функций создает множество причин, которые заставляют налогоплательщиков появляться в теневой экономике.

Ключевые слова: налоговая политика, налоговые инспекторы, теневая экономика, эффективность налоговой политики, миссия налоговой службы, функции налоговой службы.

*Ընդունվել է քաղաքացիական՝ 01.04.2019թ.
Գրախոսվել է՝ 26.04.2019թ.*